

Muudatused kinnitatud
MLA Viimsi Lasteaiad
direktori KK nr 3/24.08.2016

VIIMSI LASTEAIAD
ÕPPEKAVA

Viimsi 2016

Sisukord

1. Viimsi Lasteaiad liik ja eripära	3
2. Lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ning põhimõtted	5
3. Lasteaia õppe- ja kasvatustöö sisu ning korraldus	7
4. Lapse arengu jälgimine, analüüsimise, hindamise põhimõtted ja korraldus.....	9
5. Arenguliste erivajadustega laste õpetamise põhimõtted	10
6. Koostöö lastevanematega	14
7. Õppekava uuendamise ja täiendamise kord	15
8. Lapse arengu eeldatavad tulemused:	
“Mina ja keskkond”	16
“Keel ja kõne”	22
“Mitte-eesti kodukeelega lapsed.....	24
“Matemaatika”	25
“Kunst”	26
“Muusika”	28
“Liikumine”	29

1. Viimsi Lasteaiad liik ja eripära

Munitsipaallasteasutuse Viimsi Lasteaiad tegutsemise aluseks on *MLA Viimsi Lasteaiad põhimäärus*, *MLA Viimsi Lasteaiad arengukava* ning koolitusluba.

MLA Viimsi Lasteaiad on lasteaiad kuni seitsmeaastastele lastele, kus tegutsevad vastavalt vajadusele ja võimalustele kas vanuserühmad, liitühmad ehk pererühmad, sobitusrühmad ja/või sõimerühmad, millest lähtuvalt planeeritakse õppe- ja kasvatustöö, selle põhimõtted ja tegevuste korraldus.

Lasteaia eripära:

Tervist Edendav Lasteaiad:

- tervisliku toidu ja söömiskultuuri väärtustamine - sh toitumise erivajadustega arvestamine – võimalusel erimenüü lastele, kellele on lasteaia tavapärase toit vastunäidustatud
- liikumistegevuste rohkus - sh õppekäigud looduses
- erispetsialistide koostöö rühma õpetajatega - sh tervishoiutöötaja ja terviseedenduse töögrupi poolt organiseeritud terviseõpetuse tegevused lastele.

Viimsi Lasteaiad tegutsevad Johannes Käisi pedagoogilisi põhimõtteid rakendades. Nendeks on:

- üldõpetus
- loodusõpetus
- koduloolisus – kodukohta, pere ja lähima kasvukeskkonna väärtustamine
- pärimuskultuuri väärtustamine – rahvakalendri tähtpäevad, rahvakunst, tutvumine "vana aja" esemete, riiete, kommete, töödega jne. - Eesti kultuuritraditsioonide ja esivanemate vaimuvara väärtustamine, Eesti rahva muinasjutud, pärimuslikud laulud, tantsud
- kogemuse läbi õppimine, õuesõpe
- isetegevus ja individuaalne tööviis - õpetaja peab õppija eest kõrvale astuma ja töö keskkonda õppija enda asetama (J. Käis).

MLA Viimsi Lasteaiad väärtused

Koostöö: /meeskonnatöö, toimivad kokkulepped, avatud suhtlemine, lugupidav suhtumine, positiivne hoiak, info liikumine, mõistmine, märkamine/.

Omanäolisus: /erinevus rikastab, individuaalsus, iga arvamus on oluline, julgus olla „omanäoline“/.

Õppimine: /loovus, innovaatus, muutused, areng, kogemused, jagamine/.

Mäng: /lapsest lähtumine, lapse areng, rõõmsameelne laps, turvalisus, märkamine, kaasamine/.

Keskkond on kolmas õpetaja

MLA Viimsi Lasteaedade õppe- ja kasvatustöö planeerimisel ja läbiviimisel on olulisel kohal VÄÄRTUSKASVATUS. Väärtuskasvatust õpetatakse läbi narratiivide (õppekava lisa – K. Raja 2014).

MLA Viimsi Lasteaedade õppe- ja kasvatustöö suuna üheks märksõnaks on KESKKOND JA ÕUESÕPE. Lasteaia ja rühma keskkond luuakse lapse jaoks selliseks, et laps leiab oma arengutasemele sobiva, teda arendava ja huvitava tegevuse. Keskkond peab olema kodune, köitev ja erinevaid võimalusi pakkuv. Lapsest saab tegija iseenda õppimise läbi, kui täiskasvanu loob talle sobiva ümbruse. Rühm toimib kui "töökoda", kus laps on vaba oma loometegevuses.

Üheks lapsi arendavaks ja kasvatavaks kasvukeskkonnaks on LOODUS. Johannes Käis on öelnud, et laps on looduslik alge, mis tähendab, et laps on veel (erinevalt täiskasvanust) väga lähedal loodusele. Ta omandab teadmisi ja oskusi kergemini looduse ning oma kogemuste kaudu. Looduses arenevad lapse kõige erinevamad meeleorganid ning see annab positiivse emotsionaalse laengu. Loodusvahendid tasakaalustavad tänapäevast tehismailma.

Üks oluline märksõna on VAHENDID. Lapsele antakse võimalus tutvuda erinevate materjalidega (näit kangas, loodusvahendid, klaas, metall, plastik, paber, kile, nahk jne), luues võimaluse nendest kunstiteos valmistada (iga lapse poolt loodud asi on kunstiteos). Jääkmaterjalide kasutamine õppe- ja kasvatustöös võimaldab jõuda loodushoiuni.

Projekt- ja teemaõpe:

Teemaõppe puhul on tegemist siis, kui teema leiab käsitlemist lühema aja vältel läbi erinevate tegevuste ja valdkondade. J. Käis on öelnud: Lapse sisemisi jõude vabastab ja paneb liikuma vaid ühtlane terviklik tegevus.

Projektõppe puhul lõimitakse tegevused ühtse teemaga pikema aja vältel ning teemaga tegeldakse sügavuti. Projektõppe puhul süviti käsitletud teema lõpeb alati mingi lõputööga (etendus, makett, ühistöö vms), sh võib põhiteema hargneda alateemadeks või uueks teemaks.

Õpetus toimub mängu kaudu, kus iga kuu või nädal kannab mingit teemat ning läbi selle teema toimuvad erinevad tegevused. Siin on väga suur osa lapse algatusel ja mõtetel, isetegemisel ja kogemuse läbi õppimisel. Täiskasvanu ja laps avastavad ja mõtestavad teemat lahti üheskoos. Teema areng ja käsitletluse ulatus oleneb laste huvist antud teema vastu.

“Samm-sammult” õppeprogramm:

Laste kooliks ettevalmistamisel on seni olnud põhifookus akadeemiliste teadmiste edasiandmisel ning tahaplaanile on jäänud laste sotsioemotsionaalse kompetentsuse toetamine. Samas leiab aina enam kinnitust tõsiasi, et lapse üleminek ühest haridusetapist teise peab toimuma sujuvalt ning kohanemine koolis on otseselt seotud sotsiaalsete oskuste ja positiivse enesehinnangu kujunemisega koolieelses eas (Kukk, 2010). Laste sotsioemotsionaalse arengu toetamiseks on Viimsi Lasteaedades kasutusel ”Samm-sammult” õppeprogramm. 2013/2014 õppeaasta sügisel alustasime programmi pilootprojektiga kõigis 3-4aastaste laste rühmades. 2014/2015 õppeaastal liitusid programmiga juba järgmised 3-4 aastased lapsed, hetkel on õppeprogramm kasutusel 16-s rühmas.

“Samm-sammult I” on mõeldud kasutamiseks 3-5 aastaste laste sotsioemotsionaalse arengu toetamiseks. See materjal koosneb 28-st teemast, mida käsitletakse igapäevaselt terve õppeaasta jooksul. “Samm-sammult” õppeprogrammis edasiantav on tõhusam, kui laste uute oskuste ja teadmiste omandamise protsessi on kaasatud ka nende vanemad. Et vanemaid programmi edenemisega rühmas kursis hoida, saadetakse neile iganädalaselt meilitsi Kodukiri, mis sisaldab ülevaadet nädala jooksul õpitust ning koduseid ülesandeid uute oskuste harjutamiseks.

2. Lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ning põhimõtted.

MLA Viimsi Lasteaiad on koolieelne lasteasutus, mis loob koolieast noorematele lastele tingimused kasvamiseks ja arenemiseks ning võimaldab hoidu ja alushariduse omandamist.

Õppe- ja kasvatusprotsess toimub MLA Viimsi Lasteaiad lasteaedades eesti keeles.

Lasteaia põhiülesanne on lapse ealisi, soolisi, individuaalseid vajadusi ja iseärasusi arvestades:

- luua võimalused ja tingimused selleks, et lapsest kujuneks terviklik isiksus, kes on sotsiaalselt tundlik, vaimselt erk, ennastusaldav, kaasinimesi arvestav ja keskkonda väärtustav
- hoida ja tugevdada lapse tervist ning soodustada tema emotsionaalset, kõlbelist, sotsiaalset, vaimset ja kehalist arengut.

Õppe- ja kasvatusprotsessi üldeesmärk on tagada lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös. Laste arendamisel lähtume alljärgnevatest õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtetest:

- individuaalsuse ja tema arengupotentsiaali arvestamine vastavalt võimalustele
- tervise hoidmine ja edendamine ning liikumisvajaduse rahuldamine
- loovuse toetamine
- arengut ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine
- turvatunde ning eduelamuste tagamine
- mängu kaudu õppimine
- üldõpetusliku tööviisi rakendamine
- kodu ja lasteasutuse koostöö
- humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine
- eeskuju ja koostegemine
- Eesti kultuuritraditsioonide ning teiste kultuuride eripära väärtustamine ja vastavalt võimalusele nendega arvestamine.

Laps õpib oma keskkonnas aktiivselt ja praktiliselt tegutsedes. Olulisel kohal on õppimine mängu, kaaslaste ja teiste inimestega suhtlemise ja ümbruses toimuva jäljendamise kaudu.

Õpikäsitlus:

- õppimine on elukestev protsess, mis toimub läbi mängu, suhtlemise, matkimise, loomise, vaatlemise, mõtestamise, katsetamise ja harjutamise
- õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja läbiviimisel arvestab pedagoog võimalusel iga lapse võimeid, eripära, kultuurilist tausta, vanust ja sugu, pedagoog on laste suunaja ning õpi- ja mängukeskkonna looja
- laps on õppe- ja kasvatustegevuse aktiivne osaleja, teda kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima.

Õppe- ja kasvatustegevus aitab lapsel tunda rõõmu tegutsemisest, seostada teadmisi varasemate kogemustega ning kasutada teadmisi erinevates olukordades ja tegevustes, samuti arutleda saadud teadmiste üle ning kavandada ja hinnata oma tegevust, teha valikuid.

Õppe- ja kasvatustöö tulemusena **laps**:

- õpib tundma ennast ja saab endaga hakkama
- tunneb huvi ümbritseva keskkonna vastu
- on empaatiline, suunab oma emotsioone, oskab luua ja säilitada grupisuhteid ja käitub norme arvestavalt
- on algatusvõimeline ja aktiivne
- omandab esmased tööharjumused (sh õpioskused)
- mõistab tervise hoidmise tähtsust.

3. Lasteaia õppe- ja kasvatustöö sisu ning korraldus

Lasteaedade päevakava on paindlik, kindlustades lastele päevarütmi, kus vahelduvad igapäevatoimingud, laste vabategevus ja täiskasvanu planeeritud õppe-kasvatustegevused.

Töö lasteaedades algab kell 7.00 valverühmades. Ülejäänud rühmad avatakse kell 8.00 ja lõpetavad töö kell 18.00. Kell 18.00 - 19.00 töötavad taas valverühmad.

8.30 – 9.30 hommikusöök

9.30 - 11.45 hommikuring, õppe- ja kasvatustegevused, õuesõpe

11.45 – 13.00 lõunasöök

13.00 – 15.00 lõunauinak

15.15 – 16.00 oode

16.00 - 18.00 mänguline tegevus õues ja toas

Söögihetk - see on kui rituaal ning üks õppe- ja kasvatustöö valdkond. Suurt rõhku paneme lapse iseteenindamisele - laua katmine, toidu serveerimine, toidu valik, kultuurne söömine, söögilaua koristamine jms. õpetaja ja lapsevanema roll on kõike seda toetada.

Ülejäänud päev möödub lapsel tegutsedes, mängides, õues olles, õppekäikudel käies. Pedagoog jälgib, et kavandatud tegevuste ja laste vabategevuste vahekord oleks tasakaalus. Õppe-kasvatustegevuse planeerimisel on aluseks võetud kuu või nädala temaatika. Selle alusel kavandavad rühmaõpetajad nädalaplaanid ühtseks tervikuks. Kuu või nädala eesmärkidest lähtuvalt planeeritakse selliseid tegevusi, mis toetavad lapse üldoskuste ja õppevaldkondade sisu omavahelist lõimumist. Tegevused toimuvad lõimitult.

Iga õppeaasta algul kinnitatakse õppenõukogus MLA Viimsi Lasteaiad õppekasvatustegevuse üldteema. Lähtuvalt üldteemast ning lapse arengu jälgimise tulemustest koostab rühm koostöös lastega ja lastevanematega rühma tegevuskava. Selle tegemisel arvestatakse üldõpetuse ehk lõimitud tegevuse põhimõtet. Rühma tegevuskava tutvustatakse õppeaasta alguses lastevanematele ning see on rühmas pidevalt kättesaadav.

Konkreetses plaan planeeritakse valitud perioodi kaupa (kuu- või nädalaplaan) arvestades laste huvi ja teemade arendust. Plaan on vanematele nähtav rühmade stendidel.

Õppe- ja kasvatustöö korraldus võimaldab õpetajal tegutseda lapsega individuaalselt, grupitöö põhimõttel ja/ või kogu rühmaga koos.

Õppeaasta algab MLA Viimsi Lasteaedades 1. septembril ja lõpeb 31. augustil.

15. maist kuni 31. augustini on planeeritud mängulised ja kinnistavad tegevused.

Õppetegevustes lõimitakse järgmisi valdkondi:

- mäng
- üldoskuste areng (sotsiaalsete, enesekohaste ja õpioskuste areng)
- mina ja keskkond (loodus, vaatlemine, uurimine, tervis, õppekäigud, liiklus)

- keel ja kõne
- matemaatika
- kunst
- muusika
- liikumine
- Samm-sammult programm
- terviseõpetus
- õuesõpe
- väärtuskasvatus

4. Lapse arengu jälgimine, analüüsimine, hindamise põhimõtted ja korraldus

Kogu õppe- ja kasvatusprotsessi kestel jälgitakse erinevate meetoditega lapse vaimset, füüsilist ja sotsioemotsionaalset arengut. Arengu jälgimise eesmärgiks on koguda lapse kohta informatsiooni, et selle põhjal korraldada lapse individuaalsusel ja huvidel põhinevat igakülgset tulemuslikku arengut soodustav õppe- ja kasvatustegevus.

Iga lapse kohta koostatakse rühmas lapse arengumapp, kuhu kogutakse lapse arengut iseloomustavat materjali (tööde, joonistuste näidiseid, pilte, lapse ütlusi jms). Samuti kogutakse lapse arengumappi arengu jälgimist tõendav dokumentatsioon. Arengumappi kogutakse materjali kogu lapse lasteaias viibimise perioodi jooksul.

Lapse paremaks tundmaõppimiseks on lasteaias määratletud arengu jälgimise ja hindamise periood. Saadud tulemusi arvestatakse rühma aasta tegevuskava koostamisel.

Laste kognitiivset arengut jälgitakse „Arengu jälgimise mängu“ abil (Kirbits, Rebane & Varik, 2016). Mäng annab ülevaate lapse teadmistest mina ja keskkonna, keele ja kõne ja matemaatika valdkonnas. Mäng toimub iga lapsega individuaalselt ning mängu tulemusena täidetakse lapse kohta arengu jälgimise tabel, mis lisatakse lapse arengumappi. Mäng viiakse läbi septembris, et õppe-kasvatustöö planeerimisel saaks lähtuda laste arengutasemest ja individuaalsetest vajadustest.

6-7aastaste lastega viiakse oktoobris läbi sotsiaalsete oskuste mäng „Reis mööda põnevaid teid“ (Kirbits, 2014). Mängu kaudu saab hinnata lapse sotsiaalseid oskusi, aga ka tunnetus- ja õpioskusi ning samuti mänguoskusi. Mängu käigus täidetakse iga lapse kohta vaatlusleht, mis lisatakse lapse arengumappi.

6-7aastaste laste arengu jälgimiseks viiakse igal sügisel läbi „koolimäng“. “Koolimängu” viib läbi lasteaia tugimeeskond, kaasates vajadusel liikumis- ja/või muusikaõpetajad. Rühmaõpetajad osalevad mängus vaatelejatena. Aprillis täidab rühmaõpetaja koostöös muusika- ja liikumisõpetajatega 7aastaste laste kohta **koolivalmiduskaardi** ning esitab selle lapsevanemale tutvumiseks ja allkirjastamiseks.

3-7.a laste kohta täidab õpetaja lapse sotsiaalse arengu jälgimise tabeli, mis on olemas raamatus „Arengu jälgimise mäng“ (Kirbits, Rebane & Varik, 2016). Vaatlusleht täidetakse septembris ning lisatakse lapse arengumappi.

Vähemalt üks kord aastas pakuvad rühmaõpetajad lapsevanemale välja võimaluse **perevestluseks**. Perevestlusel vahetavad õpetaja ja lapsevanem informatsiooni lapse arengu kohta ning lepivad kokku edasise koostöö eesmärgid. Vestlusel toetub õpetaja konkreetse lapse arengu kohta tehtud kirjalikele märkmetele. Perevestluse toimumine fikseeritakse paber kandjal ning kinnitatakse mõlemapoolselt allkirjaga.

Kooliminejate perevestlused toimuvad oktoobri teisel poolel või novembri alguses ning vestluse aluseks on läbiviidud “koolimäng”, arengu jälgimise mäng ja sotsiaalsete oskuste mängu kokkuvõtted ja vaatluslehed.

4-6.a. laste vanematega toimuvad perevestlused aprillikuus, vestluse aluseks on õppeaasta jooksul lapse arengu kohta kaardistatud tulemused ja kogutud andmed.

Uute rühmade 2- ja 3-aastaste laste vanematega toimuvad perevestlused oktoobrikuus, vestluse eesmärgiks on saada lapsevanemalt informatsiooni lapse senise arengu kohta ning leppida kokku edasise koostöö eesmärgid.

Lapse ettevalmistamine kooliks algab juba enne lasteaeda tulekut ja jätkub järjepideva protsessina kooli minekuni koostöös lastevanematega. Lasteaias jälgitakse koolivalmiduse

kujunemist pedagoogide ja spetsialistide poolt lapse arengu analüüsimise käigus kogu koolieelse perioodi vältel. Koolivalmiduse hindamise protsessi kaasatakse võimalusel ka psühholoog ja logopeed, samuti tervishoiutöötaja ja/või sotsiaalpedagoog, kes aitavad lapse arengutaset määrata, annavad vajadusel nõu ning soovitusi edaspidiseks.

Kui laps ei saavuta mingitel põhjustel koolivalmidust, siis teavitatakse tema vanemaid võimalusest taotleda koolikohustuse täitmise alguse edasilükkamist. Rühmaõpetajad koostöös tugimeeskonnaga koostavad lapse iseloomustuse, mille kinnitab lasteasutuse direktor oma allkirjaga ning see registreeritakse väljamineva kirjana sekretäri juures.

5. Arenguliste erivajadustega laste õpetamise põhimõtted

Lapsed, kes erinevad võimetelt, taustalt ja isiksuseomadustelt eakaaslastest sedavõrd, et vajavad oma arengupotentsiaali realiseerimiseks keskkonna ümberkorraldamist, on arengulise erivajadusega lapsed. Arengulise erivajadustega lasteks loetakse muuhulgas ka eriandekusega lapsi, teisest kultuuri- ja keelekeskkonnast pärit lapsi ning ka lapsi, kelle koolikohustuse algus on erinevatel põhjustel edasilükkunud, kelle arenguvajaduste toetamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse kasvukeskkonnas (mängu- ja õppevahendid, ruumid, õppe- ja kasvatusmeetodid jm) või rühma tegevuskavas. Lapse abistamiseks ja arendamiseks ei piisa erivajaduste (puuete või häirete) diagnoosimisest arstide poolt, vaid suuremat tähelepanu tuleb pöörata lapse olemasolevate oskuste hindamisele, keskkonna võimaluste arvestamisele ja koostööle täiskasvanute vahel (Häidkind & Kuusik, 2008).

Meie eesmärgiks on erivajadusega lapse võimalikult varane märkamine ning võimalusel tema kaasamine tavarühma tegevustesse, et laps omandaks teiste eeskujul eluks vajalikud oskused ja sotsiaalselt sobiva käitumise. Esmatasandi märkamine ja sekkumine ning sobiva arengu- ja kasvukeskkonna loomine kõikidele lastele kuulub rühmaõpetaja pädevusse. **Samuti on pedagoogide pädevuses lastevanemate nõustamine õppe- ja kasvatustöö küsimustes.**

Tegevusplaan võimalike erivajadustega laste märkamisel:

1. Rühma õpetaja teeb üldise arengu hindamise käigus kindlaks lapsed, kelle arengus on märgata kõrvalekaldeid.
2. Rühma õpetaja selgitab hindamistulemuste analüüsi põhjal välja, millistes arenguvaldkondades esineb konkreetsel lapsel mahajäämust, milliseid oskusi see

puudutab ja millises ulatuses. Andeka lapse puhul selgitab õpetaja välja, millistes valdkondades on laps paremini arenenud kui eakaaslased.

3. Rühma õpetaja kogub lapse kohta vajadusel täiendavat informatsiooni lapsevanematelt ja fikseerib kirjalikult ühe kuu jooksul konkreetse lapse käitumise ning edastab kogutud info oma maja õppejuhile.
4. Õppejuht edastab peale olukorra hindamist olemasoleva info vajadusel tugimeeskonnale.
5. Tugimeeskonna liikmed koguvad lapse kohta täiendavat informatsiooni ning lepatakse kokku konkreetsest juhtumist lähtuv tegevusplaan: rühma meeskonna ja/või lastevanemate nõustamine (perevestlus), võrgustiku loomine erinevate spetsialistide vahel (lastekaitse spetsialist, sotsiaaltöökooli spetsialist, rehabilitatsioonimeeskond, perearst, eriarstid jne.), vajadusel kohandatakse lapse kasvukeskkonda või rühma tegevuskava.
6. Koostöös õpetajate, spetsialistide ja perega koostatakse vajadusel lapsele individuaalne arenduskava (IAK) neis valdkondades, milles laps vajab abi ja individuaalset arendamist ning tehakse vajalikud muudatused lapse kasvukeskkonnas (mängu – ja õppevahendid, ruumid, õppe- ja kasvatusmeetodid jms). Seatud eesmärged jälgitakse aasta jooksul pidevalt ning õppeaasta lõpus tehakse kokkuvõtte individuaalse arenduskava rakendumisest ning lapse edasistest vajadustest.

Laste, kelle koolikohustuse algus on edasi lükatud, arengu toetamise plaan lähtub põhjustest, millel selline otsus põhineb. Lapsele koostatakse IAK, kuhu märgitakse arendamist vajavad valdkonnad. Nädala- või kuuplaani lisatakse koolipikendusega lapse jaoks eraldi lahter (INDIVIDUALISEERIMINE), kus õpetajad kirjutavad lahti just selle lapsega tehtava töö.

Andeka lapse puhul antakse lapsele võimalus saada lisäülesandeid ning süvalähenemist valdkondadele vastavalt tema huvidele ja andekusele, mis märgitakse ka IAK-sse.

Teise keele ja kultuuri taustaga perest pärit last toetab lasteasutus eesti keele ja kultuuri tutvustamist lõimitud tegevuste kaudu, millele võib lisanduda eesti keele tugiõpe.

6–7aastase lapse eeldatavad oskused “Samm-sammult” õppeprogrammi läbimisel

”Samm-sammult” õppeprogramm on tõenduspõhine programm, mille eesmärgiks on toetada laste sotsiaalsete oskuste arengut ja vähendada sotsiaalsete oskuste puudumisest tulenevaid probleeme õpetades lastele empaatiat, tunnetega toimetulekut ja probleemide lahendamise olulisi samme.

Õpioskused

Laps oskab nimetada ja näidata kuulamisreegleid

Laps oskab mängu käigus kasutada kuulamisoskust ning järgida juhiseid

Laps oskab kasutada sisekõnet tööjuhiste meeldejätmiseks

Laps oskab erinevates situatsioonides ennastkehtestaval viisil vastata

Empaatia

Laps tunneb ära *õnne*- ja *kurbuse* tunde füüsiliste tundemärkide põhjal

Laps mõistab, et *õnnetunne* on mugav ja *kurbus* on ebamugav tunne

Laps oskab nimetada erinevaid emotsioone (*huvitatus*, *kartus*, *hirm*), mis ilmnevad erinevates olukordades, erinevate situatiivsete vihjete ja füüsiliste tundemärkide põhjal

Laps oskab seostada *huvitatus* mugavustundega ning *kartust* ja *hirmu* ebamugavustundega

Laps tunneb ära *vihase* inimese füüsiliste tundemärkide põhjal

Laps teadvustab *viha* ebamugava tundenäidetena

Laps oskab võrrelda füüsilisi ja emotsionaalseid sarnasusi ja erinevusi kahe lapse puhul, keda kirjeldatakse

Laps oskab kindlaks teha sarnasusi ja erinevaid tundeid vastuseks olukorra kirjeldusele

Laps teab, mida öelda, kui on teinud midagi kogemata: ”Mul on kahju, see juhtus kogemata, kas kõik on korras?”

Laps mõistab, et *kuulamine* on üks viis näidata, et sa hoolid

Laps mõistab, et *aitamine* on teine viis näidata, et sa hoolid

Laps oskab kasutada vastavalt olukorrale hoolivat ja abistavat käitumist

Emotsioonide juhtimine

Laps oskab nimetada *mure* füüsilisi tundemärke

Laps teab, et ta võib rääkida täiskasvanule oma *mure*st

Laps oskab nimetada *viha* füüsilisi tundemärke

Laps oskab nimetada *pettumuse* füüsilisi tundemärke

Laps teab, et öeldes „Stopp!” ja nimetades tunde nime, saab ta ennast maha rahustada

Laps oskab kasutada rahunemiseks *kõhuhingamist*

Laps oskab loetleda maharahunemise samme

Laps oskab kasutada maharahunemise samme kujutletavates mängudes

Laps oskab kasutada maharahunemise samme tundes *muret, viha, pettumust*

Laps oskab öelda teisele, et ta sai haiget ja küsida selgitust juhtunu kohta

Laps oskab vabandada ja öelda, et õnnetus juhtus kogemata

Sõprussuhete loomine ja hoidmine ning probleemide lahendamine

Laps oskab situatsioonikirjeldustes toodud probleeme sõnastada

Laps oskab nimetatud probleemidele mitmeid lahendusvariante pakkuda

Laps oskab kaaslast mängu kutsuda vastavalt näidissituatsioonile

Laps oskab nimetada õiglaste lahendustena *koosmängu, mänguasjade vahetamist ja kordamööda mängimist* olukorras, kus mitu last soovivad ühe ja sama mänguasjaga mängida

Laps oskab kasutada probleemilahendamise samme õppetükis toodud probleemi lahendamiseks.

Laps oskab kasutada kehtestavat käitumist

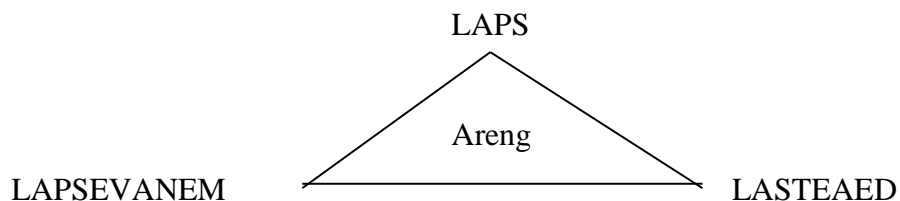
Laps oskab kasutada enesekehtestamist või ignoreerimist kui tõhusaid vahendeid vastuseks narrimisele

Laps teab, et ta võib abi saamiseks pöörduda täiskasvanu poole, kui narrija ei lõpeta

6. Koostöö lastevanematega

Suhteid kujundab ja hoiab eeskätt õpetaja!!!

MLA Viimsi Lasteaiad koostöö aluseks on filosoofia, mis seisneb kolme komponendi koosmõjus, mis põhineb dialoogil, vastastikusel usaldusel ning lugupidamisel:

Perekond vastutab lapse kasvamise ja arenemise eest ning lasteaia töötajad, austades perekonna kasvatuspõhimõtteid, toetavad lapse arengut.

Lapsevanemaid teavitatakse lasteaia õppe- ja kasvatuskorraldustest sügisel lastevanemate koosolekul. Lapsevanematel on võimalus osaleda õppe- ja kasvatusprotsessi kavandamisel ja läbiviimisel järgmiselt:

- lapsevanemal on võimalus osaleda hoolekogu töös
- lapsevanemale tutvustatakse lasteasutuse õppekava ja rühma tegevuskava, mis on välja pandud rühmaruumi ja igal hetkel vanemale kättesaadav
- lapsevanemad on oodatud osalema ühisüritustel, koosolekutel, loengutes
- oodatud on vanemate aktiivne kaasalöömine õppe- ja kasvatusprotsessis (vanemate poolt organiseeritavad üritused ja õppekäigid, teemat toetavad materjalid jne)

Lapsevanem annab lasteaia tegevusele tagasisidet. Selleks korraldab lasteaed kevadeti rahulolu küsitluse nii lapsevanematele kui ka koolieelikutele.

Õpetaja kirjeldab lapse arengut õppeaasta jooksul arenguestlusel lapsevanemaga, mis viiakse läbi vähemalt korra aastas. Eesmärgiks on leida kooskõla kodu ja lasteasutuse tegevuse eesmärkides ja põhimõtetes. Perevestluse käigus antakse kahepoolset tagasisidet lapse arengust ning kavandatakse mõlemapoolsed edasised tegevused lapse arengu toetamiseks. Samuti saab arenguestlusel õpetaja vajadusel nõustada lapsevanemat õppe- ja kasvatusküsimustes. Arenguestlust võib alata nii lapsevanem kui õpetaja vastavalt tekkinud soovile ja vajadusele.

7. Õppekava uuendamise ja täiendamise kord

Viimsi Lasteaiad õppekava on arenev dokument, mis vaadatakse üle ja kinnitatakse iga õppeaasta alguses.

Õppekava parandus- ja muudatuste panekuid võivad esitada kõik pedagoogilise nõukogu ja hoolekogu liikmed. Vähemalt iga kahe aasta tagant vaadatakse pedagoogilise nõukogu koosolekul õppekava üle ning täiendatakse ja parandatakse seda lähtuvalt sisehindamise tulemustest. Pedagoogilises nõukogus ja hoolekogus kooskõlastatud muudatused ja parandused kinnitab lasteasutuse direktor.

Teema	Lapse arengu eeldatavad tulemused valdkonnas „Mina ja keskkond“		
	3-4 aastane	5-6 aastane	7 aastane
Mina	Teab küsimise korral oma ees- ja perekonnanime. Vastab õigesti küsimusele, kas ta on tüdruk või poiss. Teab oma vanust ea aastates või näitab seda sõrmedel.	Oskab öelda oma nime, vanuse ja soo (tüdruk, poiss).	Oskab end tutvustada. Teab oma kohustusi ja õigusi. Kirjeldab enda omadusi ja huve.
Perekond ja sugulased	Nimetab pereliikmeid: ema, isa, õde, vend. Teab õdede ja vendade nimesid.	Kirjeldab oma perekonda (pereliikmed, nimetab nende ees- ja perekonnanimed).	Teab oma pereliikmeid ja lähisugulasi. Mõistab, et pered võivad olla erinevad. Jutustab oma vanavanematest.
Kodu	Vastab küsimustele oma kodu ja pereliikmete kohta.	Kirjeldab oma kodu. Nimetab kodu asukoha (tänav, linn), maal (talukoha nimi). Kirjeldab pereliikmete koduseid tegevusi ja nimetab oma kohustusi kodus.	Oskab kirjeldada oma kodu ja kodukohta. Teab kodust aadressi ja telefoni.
Lasteaed	Oskab nimetada oma rühma nime. Suudab leida oma koha rühmas (kapp, voodi, käterätik). Nimetab rühmas olevaid esemeid. Ütleb küsimisel korral rühmakaaslaste ja õpetaja(te), assistentide	Nimetab oma lasteaia maja nime. Oskab kirjeldada oma tegevusi ja mängu. Teab nimetada lasteaia töötajaid ja nende tegevusi. Teab oma, võõra ja ühise tähendust.	Teab lasteaia maja aadressi. Nimetab erinevaid ameteid lasteaias ja nende vajalikkust. Kirjeldab lasteaia kodukorda ja teab rühmareegleid ja traditsioone.

	või õpetaja abi nimed.		
Kool			Teab kooli kui õppimise kohta. Oskab kirjeldada, mille poolest lasteaiad koolist erineb.
Ametid, elukutsed, tööd	Nimetab pereliikmete koduseid toimetusi. Matkib lihtsamaid töövõtteid. Asetab töövahendid kokkulepitud kohta.	Oskab nimetada vanemate ameteid. Kirjeldab üldtuntuid elukutseid oma kodukohas. Loetleb tuntumate ametite juurde kuuluvaid töövahendeid. Põhjendab mängu- või töökoha korrastamise vajadust.	Oskab nimetada pereliikmete elukutseid ja ameteid. Teab ja oskab kirjeldada erinevaid elukutseid ning nende vajalikkust. Mõistab töö ja vastutuse tähtsust. Soovib osaleda jõukohastes kodutöodes. Selgitab raha otstarvet.
Kodumaa, teised rahvused Eestis	Osaleb jõukohasel viisil vanemate laste ja täiskasvanute tegevuses kodumaale tähtsatel päevadel (ruumide kaunistamine, laulude laulmine, peoriie kandmine jm). Leiab erinevate värvide seast Eesti lipu värvid.	Teab oma rahvust ja keelt ning tähtsamaid sümboleid. Oskab nimetada sündmusi, mille puhul heisatakse riigilipp. Oskab nimetada erinevaid rahvusi oma rühmas ja kodukohas.	Nimetab Eesti riigi sümboleid (lipp, hümn, lill, kivi, lind, vapp). Teab Viimsi valla sümboleid. Oskab Eesti kaardil näidata oma kodukohta. Teab Eesti vabariigi presidendi nime. Oskab nimetada teisi rahvuseid ja keeli ning teab nende kombeid ja traditsioone. Suhtleb teisest rahvusest lastega. Teab nimetada Eesti lähinaabreid (Läti, Soome, Rootsi, Venemaa).
Tähtpäevad, pühad ja kombed	Räägib oma sünnipäevast (kuidas tähistatakse). Nimetab küsimise korral pühadega seotud tegevusi.	Kirjeldab tähtpäevi peres. Oskab kirjeldada tuntumaid rahvakombeid (vastlad, mardipäev, kardipäev, jõulud) ja nendega seotud tegevusi.	Teab eesti rahva traditsioone ja kombeid. Teab tähtpäevi ja nende tähistamise vajalikkust (tarkusepäev, emakeelepäev, lastekaitsepäev, sõbrapäev jm). Oskab kirjeldada tähtpäevade tähistamist oma lasteaias või kodus (kolmekuningapäev, volbripäev, jaanipäev, hingedepäev jm). Oskab nimetada riiklikke pühi ja nendega seotud traditsioone (vabariigi aastapäev, võidupüha).
Üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid	Teab mõistete „hea“ ja „paha“ tähendust. Meeldetuletamise korral tervitab, jätab hüvasti, palub ja tänab.	Teab mõistete „õige“ ja „vale“ tähendust. Teab üldtuntud viisakusreegleid. Tunneb ja järgib lauakombeid.	Teab mõistete „ausus“ ja „autus“ tähendust. Ning oskab vastavalt sellele käituda. Oskab järgida käitumisreegleid erinevates olukordades (kaupluses, teatris, kirikus, kalmistul jm). Mõistab vastutust oma tegude

			ja käitumise eest.
Sõprus ja abivalmidus	Küsimise korral nimetab oma sõprade nimesid. Oskab haiget saanud sõpra lohutada.	Nimetab küsimise korral sõbra positiivseid omadusi. Oskab sõpra lohutada ja abistada. Oskab andeks anda ja leppida.	Oskab luua ja hoida sõprussuhet – teab sõpruse tähendust, oskab kirjeldada sõbraks olemist. Kirjeldab tundeid, mis tekivad tülitsetes ja leppides.
Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus		Märkab kaaslast ja oskab nendega arvestada. Oskab väljendada oma emotsioone kaaslasti arvestavalt (rõõm, mure jm).	Oskab kirjeldada oma emotsioone ja tundeid. Oskab kaaslastega/kaasinimetega tähelepanelikult käituda (eakaaslased, lasteaia töötajad, vanemad, vanavanemad jt).
Suhtumine erinevustesse		Oskab kirjeldada inimeste erinevusi (keeleline, rassiline, vanuseline, tervisest tulenev) ja abivahendeid (prillid, ratastoolid, vaegnägemine – valge kepp, vaegkuulmine – kuuldeaparaat).	Väärtustab kaaslaste arvamusi ja oskab nendega arvestada. Teab nimetada erivajadustega inimestele vajalikke abivahendeid. Pakub abi erivajadustega inimestele oma võimete ja võimaluste piires.
Ehitised	Tunneb ära oma kodu ja lasteaia maja ning tuttavad teenindusasutused.	Kirjeldab kodumaja: maja osad ja nende otstarvet, ruumid ja nende sisustus. Oskab erinevaid ruume lasteaias ning teab nende otstarvet. Oskab kirjeldada lasteaia õueala ning seal kasutatavaid vahendeid.	Oskab kirjeldada vanaaja kodu ja selle sisustust, teab nimetada kõrvalhooneid ning nende otstarvet. Oskab nimetada maja ehituseks kasutatavaid materjale (kivi, puit jm). Oskab nimetada teenindusasutusi ja nende vajalikkust (kauplus, juuksur, polikliinik, pank, apteek, kingsepatöökoda, kaubanduskeskus jm). Teab nimetada Viimsi olulisi ehitisi (Rannarahvamuseum, sõjamuseum, Viimsi kool, Randvere kool, Viimsi staadion, Viimsi kino, Viimsi raamatukogu, Viimsi muusikakool, Viimsi vallamaja, Viimsi huvikeskus jm).
Kodumasinad	Oskab küsimise korral nimetada kodus kasutatavaid kodumasinaid ja – elektroonikat (kell, pliit, külmkapp, pesumasin, televiisor, arvuti jm).	Kirjeldab kodumasinaid ja – elektroonikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte.	Kirjeldab kodumasinaid ja – elektroonikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte (kirjeldused on täpsemad, võivad lisanduda põllutöömasinad).
Sõidukid	Oskab küsimise korral nimetada sõidukeid	Kirjeldab erinevaid sõidukeid ja teab nende	Oskab nimetada või kirjeldada erineva töö

	(auto, rong, buss, lennuk, laev, tramm, troll).	otstarvet.	tegemiseks vajalikke sõidukeid (kraanaauto, prügiauto, teerull jm).
Jäätmed	Leiab loodusest prahti ja toob selle kokkulepitu kogumiskohta (prügikast, prügikott, ämber).	Kirjeldab, kuidas tema kodus prügi sorteeritakse.	Teab, miks on vaja prügi sorteerida (paber, plast, patareid). Oskab kirjeldada asjade korduva kasutamise võimalusi. Mõistab asjade säästliku kasutamise vajalikkust (tarbetud ostud, raiskamine).
Tervise väärtustamine		Nimetab tervist hoidvaid tegevusi (tervislik toitumine, kehaline aktiivsus, piisav uni ja puhkus, mäng, hea tuju, meeldivad suhted).	Kirjeldab, mida tähendab tema jaoks terve olemine. Kirjeldab, kuidas hoida enda ja teiste tervist (tervislik käitumine ja riskikäitumise vältimine). Teab mis on haigus. Teab, milline tegevus või käitumine kahjustab tervist.
Hammaste tervis	Teab hammaste hooldamise vahendeid ning kuidas neid kasutada.	Oskab kasutada hammaste hügieeni vahendeid. Nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine jm).	Selgitab, miks tekib hambakaaries (hambaaugud). Järgib hammaste hooldamise ja hoidmise põhimõtteid igapäevaelus.
Tervislik toitumine	Nimetab toiduaineid.	Nimetab toiduaineid, mida tuleks süüa iga päev.	Oskab nimetada, milliseid toiduaineid on vaja iga päev süüa rohkem ja milliseid vähem, et olla terve.
Inimkeha tundmine	Osutab küsimise korral peale, kätele, jalgadele, silmadele, suule, ninale ja kõrvadele.	Oskab nimetada kehaosi ja teab nende vajalikkust.	Selgitab, mis on südame ja kopsude kõige olulisem ülesanne, ning teab, millised tegevused aitavad neid hoida tervena. Teab tüdruku ja poisis erinevusi.
Ohutus ja turvalisus	Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud.	Nimetab kohti, esemeid ja aineid, mis võivad olla ohtlikud (trepid, rõdu, aknad, kuum toit/vedelik, lahtine tuli, ravimid, terariistad, kemikaalid, elekter, veekogud, ehitised). Nimetab tegevusi, mis võivad olla ohtlikud (talvel jääle minek, mängimine tänaval või ehitisel, ujumine täiskasvanu	Teab ja tunneb ümbritsevaid ohte (olukordadest, inimestest, keskkonnast, loomadest ja käitumisest põhjustatud ohud). Teab, millised on turvalise käitumise reeglid erinevates situatsioonides ja keskkondades. Nimetab hädaabinumbri 112 ja oskab seda kasutada. Teab ja kirjeldab, kuidas tegutseda ohuolukordades (vette kukkumine, läbi jää vajumine, tulekahju, põletus,

		järelevalveta, rattasõit kiivrita). Selgitab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole. Selgitab, miks ei tohi võõrastega kaasa minna.	teadvuseta või raskest vigastada saanud kaaslane). Selgitab, kuidas käituda eksinuna linnas/maal või metsas.
Kodukoha loodus – veekogud, kodupaiga mets- ja koduloomad; taimed, seemned ja putukad	Tunneb rõõmu looduses (õues) viibimisest. Oskab osutamise korral nimetada metsa, muru, lille, puud.	Oskab nimetada kodukoha (Viimsi valla) olulisemat veekogu. Oskab nimetada tuntumaid seemi ja kirjeldada neid, mis kasvab kodukoha lähedal metsas.	Oskab kirjeldada kodukoha (Viimsi valla) loodust (meri, park, mets, rand jne). Oskab nimetada ning iseloomustada metsloomi, koduloomi ja putukaid. Oskab nimetada teravilju, mida kasutatakse söögiks või mis kasvavad kodukoha lähedal põldudel.
Loomad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	Oskab küsimise korral nimetada tuttavat looma ja tema kehaosi. Oskab küsimise korral nimetada tuttavat lindu. Teab, et mõned loomad elavad metsas ja mõned inimeste juures (kodus).	Oskab nimetada tuttavaid loomi, kirjeldada nende välimust ja öelda, kus nad elavad.	Nimetab tuntumaid erineva elupaigaga ja –viisiga loomi ning kirjeldab nende välimust. Teab loomade käitumise erinevusi eri aastaegadel (rändlinnud, talveuni, pesaehitus ja poegade toitmine).
Putukad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	Oskab nimetada tuttavaid putukaid (lepatriinu, sipelgas, mesilane).	Teab putukate elupaiku – mesilane ja mesitaru, sipelgas ja sipelgapesa.	Oskab kirjeldada tuttavate putukate välimust ja nende elupaiku.
Taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng	Eristab tuntumaid puu- ja aedvilju välimuse ning nimetuse järgi. Oskab osutamise korral nimetada tuttavaid lilli.	Oskab nimetada ning kirjeldada tuttavaid puid, lilli, puu- ja köögivilju.	Oskab nimetada ning kirjeldada aias ja metsas kasvavaid taimi: marjad - mustikas, maasikas, pohl, sõstar, tikker; puud – õunapuu, pirnipuu, kirsipuu, toomingas, pihlakas jm).
Õö ja päev: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses	Oskab küsimise korral iseloomustada ööd (on pime) ja päeva (on valge).	Eristab ning nimetab päeva ja ööd (päeva ja öö vaheldumise iseloomustamine ning seostamine taimede ja loomade tegevusega).	Kirjeldab oma sõnadega loodust ja inimesi erinevates tsüklites – ööpäev, nädal, kuu, aastaring.
Aastaajad: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused	Oskab nimetada talve ja suve iseloomulikke nähtusi (talvel sajab lund ja on külm, suvel saab ujuda ja on soe).	Oskab nimetada kõiki aastaage ja neid iseloomustada.	Seostab muutusi looduses aastaegadega vaheldumisega ning oskab neid kirjeldada. Oskab nimetada inimeste iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (muru niitmine, lume rokimine, seemnete külvmine, lehtede riisumine, meres ujumine, suusatamine, uisutamine, põldude kündmine,

			jalgrattaga sõitmine jne). Oskab nimetada loomade iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (ehitavad pesa, toidavad poegi, talveuni, rändamine lõunasse jne).
Ilmastik: erinevad ilmastiku nähtused	Oskab nimetada erinevaid ilmastikunähtusi (sajab lund, vihma, päike paistab).	Nimetab ilmastikunähtusi ja kirjeldab neid. Teab õhu vajalikkust ja kasutamist.	Selgitab ilmastikunähtuse seost aastaegadega.
Inimese mõju loodusele: loodushoid säästev areng	Mõistab, et lilli nopitakse vaasi panekuks. Teab, et prügi visatakse selleks ettenähtud kohta.	Mõistab, et joogivett on vaja kokku hoida (hambapesu, nõudepesu, joogiks võetud vesi). Mõistab, et elektrit tuleb kokku hoida (kustuta toast lahkudes tule). Teab, et inimene saab talvel loomi aidata. Mõistab, et on vaja istutada puid ja muid taimi. Oskab hoida enda ümber puhtust looduses ja kodu ümbruses.	Suhtub ümbritsevasse hoolivalt ning käitub seda säästvalt. Kirjeldab, millised on inimtegevuse positiivsed ja negatiivsed mõjud tema koduümbruse loodusele. Teab, kuidas loomi talvel aidata, ja oskab seda teha. Teab, kuidas viga saanud või hüljatud looma aidata. Teab prügi sorteerimise vajalikkust ning oskab sorteerida lihtsamat prügi (pudelid, paber, olmeprügi). Soovib osaleda looduse korrastamises.
Valguse, temperatuuri, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ning loomadele	Teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks vett ja toitu.	Teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks vett, valgust ja õhku. Oskab kirjeldada erineva temperatuuri mõju taimedele, loomadele ja inimesele.	Selgitab valguse, temperatuuri, vee, toitainete ning õhu tähtsust taimedele, loomadele ja inimesele.
Valgusfoor ja tänava ületamine	Teab valgusfoori ja nimetab valgusfoori värve (punane, kollane, roheline). Teab mis on sõidutee ja mis on kõnnitee.	Teab valgusfoori tulede süttimise järjekorda ning nende tähendust. Teab, kuidas sõiduteed ületada. Oskab ületada tänavat jalgrattaga (jalgratas käekõrval).	Oskab kirjeldada oma teekonda kodust lasteaeda. Teab, kuidas ületada ristmikku. Teab liiklemise erinevusi linnas ja maal. Oskab kasutada hädaabinumbrit 112.
Liiklusmärgid	Teab liiklusmärkide tähtsust (aitavad ohutult liigelda).	Teab liiklusmärkide tähendusi.	Teab, kuidas käituda ühissõidukist väljudes. Teab rulluiskude ja rulaga sõitmise reegleid (kiiver, põlvekaitsmed, ohutud sõitmiskohad).
Sõidukid	Teab liiklusvahendeid ja eriotstarbelisi sõidukeid. Teab jalgrattaga sõitise reegleid (kiiver).	Teab liiklusvahendite erinevusi ning eriotstarbeliste sõidukite ülesandeid ja tähtsust. Oskab	

		ühissõidukis käituda (sõidupilet).	
Helkur, turvatool ja -vöö	Teab helkuri kasutamise vajalikkust.	Teab turvavöö ja turvatooli vajalikkust sõidukis. Oskab kirjeldada liiklemise ohtusid erinevates ilmastikuoludes. Oskab selgitada, kus ja kuidas helkurit kanda.	Teab, kuhu kinnitada helkurribad.

Teema	Lapse arengu eeldatavad tulemused valdkonnas „Keel ja kõne“		
	3-4 aastane	5-6 aastane	7 aastane
Suhtlemine	<p>Osaleb dialoogis – esitab küsimusi, väljendab oma soove ja vajadusi, vastab vajaduse korral rohkem kui ühe lausungiga. Algatab ise aktiivset suhtlust. Kasutab erinevat intonatsiooni ja hääletugevust sõltuvalt suhtluseesmärgist (teatamine, küsimine, palve jne). Suhtleb eakaaslasega koostegevuses. Kommenteerib enda ja/või kaaslaste tegevust 1-2 lausungiga. Kommenteerib enda ja kaaslaste tegevust (räägib, mida tehti) 2-3 lausungiga. Mõistab teksti, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega. Räägib 2-3 lausungiga mõnest hiljuti kogetud emotsionaalsest kogemusest. Loeb peast või kordab järele 1-2realist luuletust. Küsib täiskasvanult palju küsimusi teda ümbritsevate asjade kohta.</p>	<p>Algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool tegevussituatsiooni (vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal, esitab tunnetusliku sisuga küsimusi – <i>miks ta nii tegi? Kuidas teha? Räägib iseendast ja esitab küsimusi täiskasvanu kohta.</i> Kasutab rollimängus erinevat intonatsiooni ja hääletugevust. Mõistab suhtlemisel nalja. Kasutab õigesti viisakusväljendeid. Püsib teemas, vajadusel läheb kaasa teiste algatatud teemamuutusega. Kirjeldab täiskasvanu abiga tegevust pildil ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmust. Jutustab edasi suunavate küsimuste abil kuuldud teksti. Jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3-5 lausungiga. Jutustades seob lausungeid peamiselt sõnadega ja siis, ja, siis. Mõistab teksti, mis pole otseselt seotud tema</p>	<p>Kasutab dialoogis erinevaid suhtlusstrateegiaid sõltuvalt suhtluseesmärgist. Mõistab kaudseid ütlusi (nt <i>Ruumis on aken lahti. Otsene ütlus – Pane aken kinni! Kaudne ütlus – Mul on jahe.</i>) Jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi, andes edasi põhisisu ning olulised detailid. Tuletab mõttelüngaga tekstis iseseisvalt puuduvat info. Räägib sellest, mida hakkab tegema (plaanib valikkõnes tuttavaid tegevusi). Laiendab jutustades täiskasvanu suunamisel teksti (tuletab eelnevat ja järgnevat tegevust, sündmusi). Jutustamise ajal parandab ja täpsustab oma teksti.</p>

	Jutustab pildiseeria järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi.	kogemusega. Suunab kõnega kaaslaste tegevust ja annab sellele hinnanguid.	
Grammatika	Mõistab ja kasutab tuttavates tegevustes 3-5 sõnalisi lihtlauseid. Kasutab kõnes õigesti enamikke käändevorme. Kasutab kõnes õigesti tegusõna käskivat kõneviisi (nt: <i>Joonista! Istu!</i>). Kasutab kõnes õigesti tegusõna lihtminevikku (nt: <i>sõitis, laulsid</i>). Kasutab kõnes õigesti tegusõna ma- ja da- tegevusnime (nt: <i>hakkame mängima, ei taha mängida</i>).	Kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid. Kasutab kõnes <i>nud-</i> ja <i>tud-</i> kesksõnu (nt: <i>söödud-sõnud</i>). Kasutab kõnes omadussõna võrdlusastmeid (suur – suurem – kõige suurem). Kasutab tingivat kõneviisi (<i>mängisin, mängiksin</i>). Kasutab kõnes õigesti enamikku nimisõna käändevorme mitmuses (<i>ilusatel lilledel</i>).	Kasutab kõnes kõiki käändevorme ainsuses ja mitmuses (nt: olev kääne – <i>arstina</i>). Kasutab kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante (nt: <i>palju linde, konni, autosid</i>). Kasutab kõnes enamasti õigesti laadivahelduslikke sõnu (<i>poeb – pugema</i>). Kasutab õigesti põimlauseid, mis väljendavad põhjust (... , sest ...), tingimust (kui ... , siis), eesmärki (... , et ...).
Sõnavara	Kasutab nimisõnu, mis väljendavad tajutavaid objekte, nähtusi. Mõistab ja kasutab kõnes nii õld- kui ka liiginimetusi (nt: <i>kuusk, kask – puud; tuvi, kajakas – linnud</i>). Kasutab tegusõnu, mis väljendavad tegevusi, millega ta ise on kokku puutunud. Kasutab kõnes värvust, suurust jt hästitajutavaid omadussõnu. Kasutab kõnes liitsõnu (<i>tuttmuits, kelgumägi</i>). Kasutab tagasõnu (<i>all, peal, sees, ees, taga</i>) ruumisuhete tähistamiseks.	Kasutab kõnes mõningaid vastandsõnu (nt: <i>lühike – pikk, must – puhas</i>). Kasutab kõnes õigesti aega väljendavaid määrsõnu <i>eile, täna, homme</i> . Kasutab kõnes mõningaid iseloomuomadusi ja hinnangut väljendavaid omadussõnu (nt: <i>arg, kaval, igav</i>). Kasutab kõnes aega väljendavaid nimisõnu <i>hommik, päev, õhtu, öö</i> . Kasutab õigesti sihilisi ja sihituid tegusõnu (nt: <i>veereb – veeretab; sõidab – sõidutab</i>). Moodustab vajaduse korral sõnu uudsete või võõraste objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (nt: <i>tikkudest maja – tikumaja; nuga õuna koorimiseks – õunanuga</i>). Oskab liigitada ühise tunnuse alusel vähemalt kaks sõna (nt: <i>lilled – tulp, roos</i>).	Selgitab kuulnud kujundlike väljendite (<i>tuul ulub, kevad koputab aknale</i>) tähendust oma sõnadega ja/või toob enda kogemusega seotud näiteid. Kasutab kõnes mõningaid abstraktse tähendusega sõnu (nt: tundeid, vaimset tegevust tähistavaid sõnu – <i>mõtlen, arvan, julge, lahke</i>). Kasutab kõnes inimesi ja inimese tegevust iseloomustavaid sõnu. Kasutab õigesti aja- ja ruumisuheteid väljendavaid sõnu (nt: <i>vahel, kohal, otsas, varem, hiljem, enne, pärast</i>). Mõistab üldnimetusi õpitud valdkondades (nt: <i>sõidukid, elusolendid, tähtpäevad, kehaosad jne</i>).
Hääldamine	Kasutab kõnes tuttavaid 1-2 silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris. Hääldab õigesti enamikku häälikuid (erandid: <i>r, s, k, õ, ü</i>).	Hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid. Hääldab õigesti 3-4 silbilisi tuttava tähendusega sõnu. Hääldab õigesti kõiki häälikuühendeid 1-2	Kordab õigesti järele tähenduselt võõraid sõnu. Hääldab õigesti võõrhäälikuid (f, š) tuttavates sõnades.

	Hääldeb sõnades õigesti lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid (nt: - <i>nt</i> , - <i>lt</i> , - <i>mp</i> jne).	silbilistes tuttava tähendustega sõnades.	
Kirjalik kõne	Vaatab üksi ja koos täiskasvanuga pildiraamatuid: keerab lehte, osutab pildile ning kommenteerib pilte. Kuulab sisult ja keelelt jõukohaseid etteloetud tekste. Eristab kuulmise järgi tuttavaid sõnu üksteisest (nt: <i>tass-kass</i> , <i>pall-sall</i> , <i>tuba-tuppa</i>), osutades pildile või objektile. Tunneb täiskasvanu häälimise järgi kuulmise teel ära hääliku häälikute reas. Tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti. Matkib lugemist ja kirjutamist, kritseldades kriidi või pliiatsiga.	Tunneb ära kuulates iseseisvalt ära hääliku häälikute reas ja sõnades (v.a häälikuühendites). Kuulab ettelugemist, olles seejuures aktiivne (osutab piltidele, küsib, parandab ettelugejat tuttava teksti puhul). Kirjutab õigesti üksikuid sõnu trükitähtedega (nt: oma nime). Määrab hääliku asukoha (alguses, lõpus, keskel) häälikuühendita sõnas. Kordab täiskasvanu eeskujul eri vältetes kahest sõnast koosnevaid ridu. Loeb üksikuid kindlas situatsioonis (nt: poe- ja tänavanimed, sildid).	Nimetab ja kirjutab enamikku tähti. Veerib 1-2 silbilisi sõnu kokku. Pikemaid sõnu loeb aimamisi. Häälleb õigesti 1-2 silbilisi ka sulghäälikuid sisaldavaid häälikuühendita sõnu. Kirjutades märgib õigesti 1-2 silbiliste häälikuühenditeta sõnade häälikstruktuuri. Eristab häälikuühenditeta sõnas kuulmise järgi teistest pikemat häälikut. Jagab kuulnud lause sõnadeks, kasutades sõnade arvu märkimiseks abivahendeid. Muudab täiskasvanu eeskujul sõna vältestruktuuri (nt: <i>koll – kool</i> ; <i>linna – lina</i> ; <i>tibu – tippu</i>). Tunneb ära luuletuse ja muinasjutu kui kirjandusžanri.
Üldteema	Mitte-eesti kodukeelega lapsed		
	Esimene poolaasta	Teine poolaasta	Järgnev periood (kuni kooliminekuuni)
Kuulamine	Tunneb huvi eesti keele vastu. Kuulab ja tajub eesti keele kõla. Reageerib tegevustes kasutatavatele lihtsamatele korraldustele. Tunneb ära lihtsamad õpitud sõnad ja väljendid tuttavas kontekstis ning mõistab neid.	Reageerib adekvaatselt eesti keeles antud korraldustele. Kuulab eestikeelset ettelugemist ja tunneb kuuldu pildil ära. Kuulab ning suudab jälgida ja meeles pidada täiskasvanu eestikeelset seletust. Mõistab esitatud küsimusi. Tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid ning mõistab neid. Kuulab ja mõistab kõnet, mis on vahetult seotud suhtlussituatsiooniga.	Mõistab etteloetud või jutustatud eakohase eestikeelse teksti põhisisu. Tunneb ära uued õpitud sõnad, mõisted ja väljendid ning mõistab neid. Saab aru baassõnavara ulatuses.
Kõnelemine	Tunneb lihtsamaid viisakusväljendeid. Näitab õles huvi esemete ja tegevuste eestikeelsete nimetuste vastu. Kordab järele õpitud sõnu ning kasutab neid tuttavate	Kasutab elementaarseid viisakusväljendeid erinevates suhtlussituatsioonides. Oskab koostada lihtsamaid fraase ja lauseid. Kõneleb õpitud sõnavara piires ning	Räägib õpitud sõnavara piires endast ja oma perest ning vestleb endale olulistel teemadel. Teab peast mõnda eestikeelset luuletust ja laulu. Vastab

	esemete, tegevuste ja omaduste nimetamiseks. Näitab üles huvi suhtlemise vastu ning vajaduse korral loob kontakti täiskasvanute ja teiste lastega.	suudab algatada ja lõpetada vestlust. Kasutab lihtsamaid fraase ja lihtlauseid. Oskab vastata küsimustele õpitud sõnavara piires.	küsimustele ja oskab ise esitada lihtsamaid küsimusi. Osaleb õppes aktiivselt. Valdab aktiivset baassõnavara rutiintegevuste ja läbivõetud teemade ulatuses. Suhtle iga päev eakaaslaste ja täiskasvanutega eesti keeles ning osaleb aktiivselt mitmesugustes tegevustes ja mängudes.
Hääldamine	Hääldeb järele kuulnud sõnu.	Hääldeb õpitud sõnu õigesti.	Hääldeb uusi õpitud sõnu õigesti.
Eesti kultuuri tutvustamine	Tunneb huvi Eesti rahvussümbolite vastu. Teab ja oskab nimetada, mis riigis ta elab. Tunneb huvi Eestis tähistatavate rahvakalendri tähtpäevade vastu.	Oskab Eesti rahvussümbolitest nimetada ning kirjeldada Eesti lippu, rahvuslille ja rahvuslindu. Oskab nimetada mõnd Eestis tähistatavat riiklikku ja rahvuslikku tähtpäeva.	Valdkondade „Keel ja kõne“ ning „Mina ja keskkond“ eeldatavad tulemused.

Teema	Lapse arengu eeldatavad tulemused valdkonnas „Matemaatika“		
	3-4 aastane	5-6 aastane	7 aastane
Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	Otsustab, kas nimetatud ese kuulub (ei kuulu) moodustatud hulka. Paaride moodustamisega saab teada, et esemeid on võrreldavates hulkades <i>sama palju, ühepalju</i> ehk <i>võrdselt</i> . Loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5-ni. Rühmitab esemeid, olendeid kahe erineva tunnuse alusel.	Tutvub arvudega 10-ni. Tunneb numbrimärke. Võrdleb esemete hulki paaridesse seades ning otsustab mida on <i>rohkem kui, vähem kui</i> . Oskab nimetada antud arvule eelnevat/järgnevat arvu. Paneb kokku kahe hulga esemed ja liidab. Võtab ühest hulgast esemed ära ja lahutab.	Mõistab arvude rida kuni 12-ni. Liidab ja lahutab 5 piires ning tunneb ja kasutab sümboleid (+, -, =). Oskab koostada matemaatilisi jutukehi kahe etteantud hulga järgi.
Suurused ja mõõtmine	Võrdleb (järjestab) kahte eset suuruse (<i>suurem – väiksem</i>), pikkuse (<i>pikem – lühem</i>), laiuse (<i>laiem – kitsam</i>) järgi ning kasutab mõisteid. Järjestab esemeid kõrguse järgi (kõrgem – madalam). Järjestab 3 eset suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi.	Järjestab kuni 5 eset suurusunnuse järgi. Leiab vaadeldavast objektist silma järgi <i>suurema – väiksema – sama suure</i> ning kõrvutab objekte kõrvutades. Hindab kaugust silma järgi. Mõõdab pikkust, laiust ja kõrgust kokkulepitud mõõtvahenditega. Järjestab raskuse ja paksuse järgi.	Teab igapäevaelus kasutatavaid pikkusmõõde <i>cm, m ja km</i> ; massimõõtu <i>kg</i> ning mahumõõtu <i>liiter</i> ; rahaühikuid <i>euro</i> ja <i>sent</i> ning kasutab neid mängus. Mõõdab pikkust, raskust ja vedelikku kokkulepitud mõõtevahendiga.
Geomeetrilised kujundid	Eristab kolmnurka ja nelinurka ning leiab kujunditega sarnaseid	Koostab mustreid, laob pilte kujunditest. Rühmitab kujundeid vormi, suuruse,	Eristab ruumilisi kujundeid (kuup, kera, risttahukas, püramiid)

	esemeid rühmatoast, õuest ja tänavalt. Näeb ja oskab kirjeldada ruudu ning ristküliku sarnasusi ja erinevusi.	värvuse vm järgi.	tasapinnalistest kujunditest (ruut, ring, ristkülik ja kolmnurk).
Orienteerumine ajas	Leiab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid . Teab ööpäeva <i>osi hommik – päev – õhtu – öö</i> ; kirjeldab sündmusi <i>eile – täna – homme</i> .	Kirjeldab tegevusi erinevatel nädalapäevadel ja teab nädalapäevade järjestikuseid nimetusi. Eristab mõisteid <i>kiiresti – aeglaselt, varsti, hiljem, kohe</i> .	Teab kuude nimetusi ning enda sünnikuud ja –päeva. Määrab kellaega täistundides ning koostab päevakava. Kasutab kõnes õigesti sõnu <i>enne, praegu, hiljem – varem, noorem – vanem</i> .
Orienteerumine ruumis	Määrab teiste laste ja esemete asukohta enda suhtes: <i>ülal – all, ees – taga (minu ees, minu taga jne)</i> . Määrab vasakut ja paremat poolt.	Määrab eseme asukohta teiste esemete suhtes: <i>all – peal, kohal, keskel, äärel, vasakul – paremal</i> . Orienteerub ruumis (õues) juhendi järgi.	Orienteerub tasapinnal (paberil).
Lapse arengu eeldatavad tulemused valdkonnas „Kunst“			
Teema	3-4 aastane	5-6 aastane	7 aastane
Kujutamine ja väljendamine	Tunneb rõõmu kunstitegevuses osalemisest. Leiab kritselduste hulgast nime(tüse) andmist või loo jutustamist väärivaid kujundeid. Leiab ümbritsevas (juhendamise toel) sinise, kollase, punase ja roheline värvi.	Kujutab natuurist inspireeritud esemeid, objekte, mis olemuselt täienevad ja muutuvad keerukamaks. Jutustab oma piltides nii tuttavatest asjadest ja kogemustest kui ka oma fantaasiatest. Kasutab emotsioonide, nähtuste, esemete jne kujutamiseks värvitoone oma seostest ja tunnetest lähtuvalt. Valib mõtte teostamiseks sobivaimana tunduvad vahendid. Võrdleb heledamaid ja tumedamaid toone ning tunneb sinist, kollast, punast, rohelist, valget, musta , pruuni ja roosat.	Kasutab loovalt geomeetrilisi kujundeid ja nende kombinatsioone keerukamate objektide ülesehituseks. Püsib valitud teemas seda isikupäraselt tõlgendades. Jutustab temaatilistes töodes tegelaste tegevustest, omavahelistest suhetest ning tegevusajast ja –kohast. Rõhutab kõige tähtsamat oma töös värvi, suuruse ja asukohta valikuga. Tunneb ümbritsevas esinevaid värve ja nimetab erinevaid värvitoone (hallikas, taevasinine jne).
Kujundamine	Kaunistab (täppidega, joontega) ruumilisi ja tasapinnalisi esemeid (nt lillepotti, paberit, taskurätti, papptaldrikut, palli, sokki, plastiliinist plaati, kivi jne).	Koostab elementidest lihtsa korduvskeemiga mustririba eseme äärisel kaunistamiseks (tass, taskurätt jne). Kujundab õpetajaga koos tähtpäevakaardi sündmuse	Märkab mustrirütmide ja suudab seda jätkata. Kujundab kaunistusmotiivi või mustririba, arvestades kaunistatavat eset. Selgitab

		meeleoluga sobivate motiividega. Valib kaunistusmotiivi ja kannab juhendamisel šablooni või templi abil selle omavalituse kohale (kruusil, taldrikul, pluusil jne).	omavalmistatud (voolitud, volditud, meisterdatud) esemete otstarvet ja nimetab koha, kuhu see sobib. Aitab kujundada tähtpäevaga seotud peolauda ja ruumi.
Voolimine	Jäljendades muljub ja näpistab, rullib ja veeretab voolimismaterjale. Teeb sõrme või pulgaga pehmesse voolimismaterjali jäljendeid.	Õõnestab ümarvorme põidlagaga vajutades. Muudab voolimismaterjalide kuju neid pigistades ja venitades. Nii ümar- kui ka piklikke vorme töödeldes loob soovitud esemeid. Ühendab voolitud detaile omavahel.	Kasutab iseseisvalt tuttavaid voolimismaterjale, arvestades nende eripära. Valmistab õpetajaga koos uusi voolimissegusid. Niisutab voolingute ühenduskohti esemete tugevdamiseks.
Joonistamine	Tekitab iseseisvalt jämedate joonistusmaterjalidega (rasvakriitide, pehmete pliiatsitega jne) erinevaid jälgi (täppe ning vertikaalseid, horisontaalseid, sirgeid, lainelisi, katkendlikke ja spiraalseid jooni), püsides paberi piirides.	Jooni ja kujundeid ühendades joonistab sümbolitega, mis täienevad ja muutuvad keerukamaks. Joonistab ning värvib pindu värvi- ja viltpliiatsitega, kriitide ja söega, muutes joonte tihedust. Kasutab joonistusvahendeid liigse surveta.	Kasutab soovi korral koos erinevaid joonistusvahendeid nende olemusest lähtuvalt. Värvib oma joonistatud või värviraamatu kujundeid, varieerides käe liikumise suunda. Sobitab pindu kattes heledaid ja tumedaid, peeni ja jämedaid jooni.
Maalimine	Tõmbab pintsliga erineva suunaga jooni, teeb tuppe ning katab pindu. Trüüb näpuvärvidega sõrmede ja kogu käega. Vajutab jäljendeid kattes templi iseseisvalt värviga.	Võtub pintslile vajaduse korral lisaks värvi ja katab pindu. Teeb objektidele väiksemaid detaile pintslivajutuste ja – tõmmetega. Ei kata maalides juba küllaldaselt kaetud pinda korduvalt.	Segab värve uute toonide saamiseks.. Kasutab töös eri jämedusega pintsleid. Väldib värvide määrdumist. Kasutab töös pintslit erinevalt (pintslit otsa ja külge).
Meisterdamine	Kortsutab iseseisvalt pehmet paberit ning rebib paberist tükke. Katab aluspinda liimiga, puistab sellele erinevaid objekte ja liimib kujundeid.	Rebib ja lõikab paberist ribasid ja kujundeid ning kleebib need sõltuvalt töö olemusest. Lükib paelale, traadile jms auguga esemeid. Valib meelepärased meisterdamisvahendid (looduslikku ja tehismaterjali, paberit jms) ning neid omavahel ühendades või materjale kombineerides loob oma töö.	Kujundab või täiendab oma tööd, kleepides sellele erinevaid materjalist tükke, objekte jne. Valib eri materjalide liitmiseks ühendusviiside seast oma mõtte teostamiseks sobivamad või leiab oma võtmed. Valmistab lihtsa mänguasja täiskasvanu tegevust matkides.
Kunsti vaatlemine,	Vaatleb pilte, näidistoid ja raamatu illustratsioone	Vaatleb omal algatusel raamatu illustratsioone ja	Märkab teoseid või ümbruses leiduvaid

vestlused kunstist	ning vastab küsimustele. Näitab teistele oma tööd kui kunstiteost ja räägib sellest.	kunstitöid ning esitab nende kohta küsimusi ja avaldab arvamust. Jutustab küsimuste toel, mida ta on oma töös kujutanud ning nimetab, mis materjale ta on oma töös kasutanud. Suhtub heasoovlikult kaaslaste töödese.	objekte vaadeldes ning kirjeldades detaile ja värve ning tajub meeleolu. Fantaseerib ja jutustab teose juurde ka loo: mis juhtus enne, mis juhtub pärast. Kasutab raamatu illustratsioone, fotosid ja kunstiteoseid (sh skulptuure) oma töö lähtealusena, luues oma vaba ja isikupärase variandi.
--------------------	--	---	---

Teema	Lapse arengu eeldatavad tulemused valdkonnas „Muusika“		
	3-4 aastane	5-6 aastane	7 aastane
Laulmine	Huvitub laululisest tegevusest: püüab õpetajaga kaasa laulda (lauldes kaasa nt üksikuid silpe, sõnu, laululõike). Osaleb laulude esitamises (plaksutad või laulab kaasa). Laulab rühmaga samas tempos. Laulab peast lihtsamaid õpitud rahva- ja lastelaule.	Laulab väljahingamisel loomuliku häälega. Esitab laule rühmaga samas tempos. Laulab peast peast teistega koos mõningaid rahva- ja lastelaule.	Laulab ilmekalt voolava ja pehme häälega eakohaseid rahva- ja lastelaule. Esitab neid laule nii rühmas kui ka üksi.
Muusikalis rütmiline liikumine	Liigub koos õpetajaga vastavalt muusika meeleolule, arvestades pulssi ja meetrumit (nt kõnd ja jooks, päkkadel kõnd, ühe ja vaheldumisi kahe jalaga koputamine, keerutamine paarilisega). Väljendab muusikas meeleolu liikumise kaudu (loovliikumine). Tantsib, kasutades eakohaseid tantsuelemente (nt põlvetõstekõnd ja –jooks, liikumine hanereas ja ringis).	Muudab liikumist muusikaosade ja muusikaliste väljendusvahendite vaheldumise põhjal (tempo, dünaamika, register), arvestades pulssi ja meetrumit. Esitab õpetaja seatud tantse, kasutades õpitud tantsuelemente.	Väljendab ennast loovalt liikumise kaudu, toetudes õpitud muusikalistele väljendusvahenditele (tempo, dünaamika, register, muusika meeleolu) nt kasutab kül- ja eesgaloppi ning hüpaksammu. Sooritab tantsuliigutusi sünkroonselt, väljendusrikkalt ja õige kehahoiakuga.
Muusika kuulamine	Reageerib emotsionaalselt muusika iseloomule (nt plaksutab,	Kuulab huviga laulu ja muusikapala. Väljendab kuulatud muusikas tajutud	Kuulatud muusikat iseloomustades kasutab eakohast sõnavara. Näitab

	kõigutab keha vmt). Väljendab muusikas tajutud meeleolusid liigutuste ja liikumisega. Tunneb kuulmise järgi ära mõningaid õpitud laule.	meeleolusid erinevate muusikaliste tegevuste (liikumine, laulmine, pillimäng) kaudu. Järgib tempot ja rütmi kehalise liikumisega või, tundes ära õpitud laulu (kuuldes nii meloodiat kui ka sõnu), hakkab kaasa laulma.	tegevuses üles loomingulist initsiatiivi, toetudes oma kogemustele kuulnud palade suhtes (jutustab, mida kuulis muusikas). Eristab vokaal- ja instrumentaalmuusika lihtsamaid žanre (hällilaul, marss, tantsuviis, rahvalaul).
Pillimäng	Mängib muusikat kuulates, liikudes ja lauldes kaasa pulssi või rütmi kehapillil, kõlapulkadel, randmekuljustel, väikesel trummil ja marakal. Eristab lihtsamaid rütmipille tämbri järgi.	Mängib ja tunneb kuulates tämbri järgi ära õpitud rütmipille. Mängib rütmisaateid lasteriimidele ja –lauludele. Ansambelmängus osaledes alustab ja lõpetab koos teistega, mängib nendega ühes tempos. Mängib tamburiini, kõlatoru, võrutrummi ja kastanjette.	Oskab mängida eakohastel rütmi- ja meloodiapillidel kaasmänge õpitud lauludele, lasteriimidele ja instrumentaalpaladele. Mängib pilliansambelis. Mängib järgmisi pille: kõlaplaadid ja plaatpillid (ksülofon, metallofon, kellamäng).

Teema	Lapse arengu eeldatavad tulemused valdkonnas „Liikumine“		
	3-4 aastane	5-6 aastane	7 aastane
Liikumisteadmised	Valib õpetaja korraldusel teiste riiete hulgast välja võimlemisriided. Arvestab eakaaslasega aktiivsetes tegevustes. Sooritab harjutusi õpetaja korralduste ja sõnaliste seletuste järgi. Järgib meeldetuletamisel hügieenireegleid.	Teab spordivahendite nimetusi ning kasutab erinevaid spordivahendeid ohutult, sobival viisil ja kohas. Liikumistegevustes kasutab ohutult erinevaid liikumisviise. Osaleb lasteaia spordipäevadel. Talub kaotust võistlusmängudes. Teab ja kasutab mõisteid õpitud terminoloogia piires. Mõistab hügieenireeglite olulisust. Õnnetuse või ohu korral teab, kuidas kutsuda appi täiskasvanu.	Nimetab erinevaid spordialasid ja mõne Eesti tuntuma sportlase. Keskendub sihipäraselt kehalisele tegevusele. Liikudes ja mängides peab kinni üldistest ohutusreeglitest (valides sobivad paigad ja vahendid). Peseb ennast peale aktiivset kehalist tegevust.
Põhiliikumised	Säilitab liikudes tasakaalu nii tasakaalupingil kui ka vähendatud pinnal. Sooritab põhiliikumisi kombinatsioonides ja õpitud harjutustes. Teeb koordinatsiooni, tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi.	Kasutab põhiliikumisi aktiivses tegevuses ja mängudes. Sooritab staatilist tasakaalu nõudvaid harjutusi. Teeb harjutusi väikevahenditega. Ronib varbseinal vahelduva sammuga ning täidab lisaülesandeid.	Sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud ja rütmilised. Säilitab paigal olles ja liikudes tasakaalu. Kasutab harjutusi tehes mõlemat kätt korraga, tupsust nõudvas tegevuses kasutad

			domineerivat kätt.
Spordialad: võimlemine	Sooritab võimlemisharjutusi eri asenditest ja erinevate vahenditega. Teeb harjutusi ettenäitamise või juhendamise järgi ühtses tempos õpetaja ning kaaslasega. Teeb painduvust ja kiirust arendavaid harjutusi. Sooritab juhendamisel kuni neljast harjutusest koosnevat kombinatsiooni. Hoiab oma koha erinevates rivistustes: kolonnis, ringis, viirus.	Teeb vahenditega (pall, hüpits) harjutusi eakohaselt tehniliselt õigesti. Valitseb oma liigutusi koordineerimise ja tasakaalu nõudvaid harjutusi tehes. Sooritab tasakaalu, painduvust ja osavust arendavaid harjutusi. Valitseb harjutusi tehes oma liigutusi ja kehahoidu. Säilitab dünaamilistes harjutustes tasakaalu.	Valitseb oma liigutusi nii ruumis, maastikul kui ka tänaval. Orienteerub mänguväljakul ning sooritab kujundliikumisi, olles kolonni esimene. Sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid tegevusi.
Spordialad: kelgutamine, suusatamine	Veab tühja kelku. Sõidab kelguga iseseisvalt nõlvakust alla. Liigub suuskadel otsesuunas. Kasutab suuskadel käte abi ja keppide tuge.	Veab üksi, kahekesi, kolmekesi kelgul kaaslast. Kelgutab mäest alla, täites eriülesandeid (nt haarab esemeid). Suusatades kasutab libisemist. Suusatab libiseva vahelduva sammuga. Käsitseb suusavarustust õpetaja abiga.	Osaleb kelguvõistlustel (kaugusele, täpsusele). Sõidab nõlvakust alla põhiasendi (suuskadega). Suusatab koordineeritud liikumisega. Käsitseb suusavarustust iseseisvalt.
Tants ja rütmika	Kõnnib, jookseb ja hüpleb rütmiliselt muusika järgi. Sooritab õpetaja juhendamisel liigutusi muusika järgi erinevas tempos. Sooritab imiteeritavaid liigutusi muusika järgi. Plaksutab ja liigub vastavalt rütmile.	Jäljendab liikumisega erinevaid rütme. Liigub vastavalt muusika tempo kiirenemisele ja aeglustumisele. Liigub muusika järgi iseseisvalt ja vabalt. Kohandab oma liigutusi etteantud rütmiga. Kasutab lihtsaid tantsusamme üksi ja rühmas tantsides.	Sooritab rütmiliikumisi ühel ajal kaaslasega. Liigub enda tekitatud rütmi järgi ning vahelduva tempoga kiirelt aeglasele. Väljendab liikumise kaudu emotsioone. Kasutab liikudes loovalt vahendeid (linte, rätikuid, rõngaid jne).
Vaba aeg ja loodusliikumine	Matkab täiskasvanuga looduses. Teeb kaasa kuni 500 m pikkuse rännaku ja püsib kolonnis. Algatab iseseisvalt mängu. Tegutseb iseseisvalt lasteaia õuealal.	Kasutab spordi- ja mänguväljakute vahendeid sihipäraselt. Sooritab rännakuid ja orienteerub koos õpetajaga. Suudab sõita tõukerattaga ja kahe rattalise rattaga ning suusatada.	Tegutseb iseseisvalt koduümbruse mängu- ja spordiväljakul. Mängib lihtsamaid maastikumänge.

Lisa:

Karin Raja, MLA Viimsi Lasteaiad Leppneeme maja vanemõpetaja, „Väärtuskasvatus läbi narratiivide“ 2014 a.

Kristi Kirbits, „Reis mööda põnevaid teid“, 2014 a.

Jana Rebane, Kristi Kirbits, Reet Varik, „Mina oskan juba“ 2016 a.